

ZAMONAVIY TA'LIM: ADABIYOT DARSLARIDA XOTIRALARDAN FOYDALANISH VOSITALARI

Yusupova Sevara Usmanbekovna

*Qoraqalpog'iston Respublikasi To'rtko'l tumani 14-son umumiy o'rta ta'lim maktabi
Ona tili adabiyoti fani o'qituvchisi*

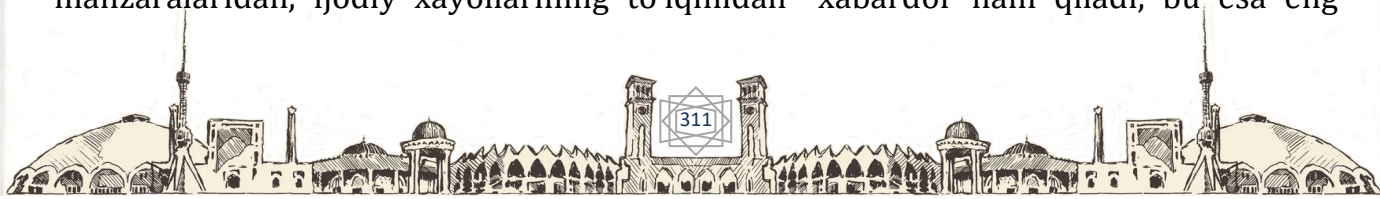
Annotatsiya: *Mazkur maqolada zamonaviy ta'limda umummadaniy qadriyatlarni o'rgatadigan adabiyot darslarida xotiralardan foydalanish va ularning ta'lim tizimdagi o'rni haqida fikr yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *zamonaviy ta'lim, adabiyot darsi, xotira, yozuvchi, shoir, sharh usuli.*

Bugungi globallashuv davrida zamonaviy hayotni ilm-ma'rifat va ta'limning taraqqiyotisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Jahonning yetakchi davlatlarida ta'limni rivojlantirish birinchi galdagi vazifa sifatida belgilangani ham bejiz emas. Negaki, mamlakatning kelgusi rivoji aynan shu sohada qo'lga kiritgan yutuqlari bilan chambarchas bog'liqdir. Bugungi kunda maktablarning ta'lim berish faoliyati yanada takomillashtirilib, xalqimizning asrlar davomida shakllangan ilm sari intilish fazilati, qadriyatlari oz bo'lsa-da, namoyon bo'lib bormoqda. Shu bilan birga mustaqil yurtimizda farzandlarimiz sog'lom hamda go'zal turmush kechirishi, insoniy qadr-qimmatni qadrlagan ota-bobolarining an'analariga ergashgan holda ta'lim va tarbiya olishi, qisqacha aytganda, komillikka erishish uchun harakat qilinayapti va bu jarayonda zamonaviy ta'lim olishni eng asosiy shart sifatida ko'rmoqdamiz.

Shu bilan birga O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoev saylov oldidan, 2021 yilning 9 sentyabr kuni O'zLiDeP sezdidagi chiqishida ta'lim sohasida kutilayotgan asosiy yangiliklarni sanab o'tar ekan, "Hozirgi maktab ta'limi, darsliklar, maktablardagi sharoitlar meni mutlaqo qoniqtirmaydi",-degan tanqidiy va haqli fikrni aytib o'tdi [Mirziyoev, 2021]. Haqiqatan ham maktab dasturlari va darsliklarini bugungi yangi talablarga moslashtirish, o'quvchining ongu tafakkurini o'zgartiradigan tizimni yo'lga qo'yish muhim vazifalarga aylanmoqda. Ayniqsa, yosh avlodni vatanparvar, o'z yurtiga, xalqiga sodiq qilib tarbiyalashda Adabiyot fanining o'rni nihoyatda katta ekanligi ma'lum.

Hayoti va ijodi Ibrat maktabi bo'la oladigan buyuk ijodkorlar haqida nafaqat darslarda, balki sinfdan tashqari faoliyatda ham ma'lumot berish yuqorida aytilgan vazifalarni bajarishda qo'l keladi. Shu jihatdan qaraganda, maktab dasturlari va darsliklarini o'quvchini ma'naviy, ruhiy, ma'rifiy jihatdan tarbiyalashda nafaqat ularning hayoti, ijodi, balki ular haqidagi xotiralardan foydalanish katta samara berishi shubhasiz. Xotiralar nafaqat ijodkorlar hayoti va ijodi, balki adabiy jarayon, ular yashagan davr, muhit xususida ham qimmatli ma'lumotlar beradi. Shuningdek, asarlarning yaratilish asnosidagi ijodkor "ruhiyati iqlimlaridan, kayfiyati manzaralaridan, ijodiy xayollarining to'lqinidan" xabardor ham qiladi, bu esa eng

avvalo, o'quvchini ijodkor hayotiga, asarlariga qiziqishini ta'minlaydi, ularni hayot qiyinchiliklariga tayyorlashda, chidamli va irodali bo'lib o'sishlariga yordam beradi. Buyuk shoir, millatimizning faxri Alisher Navoiy hayoti va ijodi maktabda adabiyot darslarida izchillik bilan o'rgatiladi.

5-sinfdan boshlab, o'quvchilar shoir asarlari bilan tanisha boshla ydilar. Dastlabki mashg'ulotlarda "Navoiy zamondoshlari xotirasida" kitobidan foydalanish shoir ijodiga qiziqish uyg'otibgina qolmay, uning asarlarini o'qishga undaydi desak xato qilmaymiz. Kitobda Xondamirning "Makorimul-axloq" asarida keltirilgan Navoiy bilan Lutfiy orasidagi ustozu shogirdlik haqidagi lavhalar bilan tanishish o'quvchining ma'naviy olami boyishini ta'minlaydigan bir vosita hisoblanadi. "Oybek zamondoshlari xotirasida" kitobi chiqqandan keyin xalqimiz Oybekning hayoti, ijodi, inson sifatidagi fazilatlaridan xabardor bo'ldi, ammo Z.Saidnosirovaning "Oybegim mening" kitobi Oybekning qiyofasini to'liq ochib beruvchi qimmatli manbaga aylandi desak xato qilmaymiz. Elga taniqli olim, ustoz Oybekning sadoqatli do'sti, oxirgi kunlarigacha hamnafasi bo'lgan Zarifa opa Saidnosir qizining sarlavhasidanoq mehr va sadoqat ufurib turgan xotiralari samimiy hislarga boyligi bilan ajralib turadi.

Asar ichiga chuqurroq kirgan sayin ko'z oldingizda buyuk yozuvchining murakkab hayoti, ilhomi qaynagan go'zal onlar, farzandlariga munosabati yanada yorqinroq gavdalanadi. Kitobda Oybek haqidagi yangi ma'lumotlar anchagina. Uning kitobxonlar diqqatini tortuvchi yana bir xususiyati shuki, Oybek va Zarifaning go'zal fazilatlarimehnatkashlik, quvonchli damlarda ham, og'ir musibatli kunlarda ham tushkunlik va umidsizlikka berilmay ijodiy mehnat qilish. Xotira kitobning tili ravon, bo'yoqdor, xotiralarning ta'sirchan bayoni, she'rlar nasimi, xatlar, suratlar birin-ketin o'rin almashib kitobxonni mahliyo qiladi. Shuning uchun bunday ma'rifiy asarlarni o'quvchilar hamisha sevib o'qiydilar, buyuk siymolardan o'rganishga intiladilar. Matnni tahlil qilish usullaridan biri kommentariyalari (ya'ni sharhlab o'qish) hisoblanadi. Adabiyot darslarida ma'lum bir yozuvchining hayoti va ijodini o'rganishda dastlabki mashg'ulotlarda bu usul qo'l keladi, yozuvchi yoki shoir haqidagi xotiralarni o'qib berish jarayonida o'qituvchi tarixiy-adabiy kommentariyalardan foydalanishi mumkin. Masalan, O'zbekiston xalq shoirasi Zulfiyaxonim ijodi bilan tanishtirayotganda "Zulfiya zamondoshlar xotirasida" kitobidan foydalanib, shoirani ko'rgan, uning mehridan quvvat olgan shogirdlari, zamondoshlari xotiralarini aytib berish o'quvchi diqqatini tortish vositasidir.

Shoira Oydin Hojievanning "Ohanrabo" xotira-maqolasidagi Zulfiya qiyofasini yorqin ochib beruvchi lavhalar yoki akademik N.Karimovning "Ikki yurakning bir bahori" xotira-maqolasidagi Hamid Olimjon bilan Zulfiyaning bir-biriga sadoqati tasvirlangan o'rinlarni o'qib berish, sharhlash orqali o'qituvchi o'quvchini Adabiyotga, shu bilan birga xalq sevgan shoira hayoti va ijodiga yaqinlashtira oladi. "Hammamizga ayonki, taraqqiyotning tamal toshi ham, mamlakatni qudratli, millatni buyuk qiladigan kuch ham bu — ilm-fan, ta'lim va tarbiyadir. Ertangi kunimiz, Vatanimizning yorug' istiqboli, birinchi navbatda, ta'lim tizimi va farzandlarimizga berayotgan tarbiyamiz

bilan chambarchas bog'liq", - deydi Prezidentimiz. Shunday ekan, ta'limning eng kuchli va ta'sirli vositalarini tizimga olib kirish muhim vazifalarimizdan bo'lib qoladi. Xulosa qilib shuni aytish lozimki, adab

iyot darslarida xotiralardan foydalanishbarkamol avlodning estetik tafakkurini rivojlantirish, uning badiiy saviyasini oshirish, Adabiyotni va uni yaratuvchilari ijodini sevishida muhim ahamiyatga egadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Мирзиеёв Ш. ЎзЛиДеП съездидаги чиқиш нутқи. Тошкент. 2021.9 сентябрь.
2. Akhmedova S. N., Khudoykulova M. Development of Literary Critical Debate Genre. – 2021.
3. Bekmurotovna Q. O. WORD USAGE SKILL OF IBRAHIM GAFUROV //International Engineering Journal For Research & Development. – 2021. – T.

